

Sygn. akt III Ca 296/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 czerwca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku III Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Krzysztof Gajewski (spr.)

SSO Katarzyna Łubkowska

SSO Elżbieta Płażyńska

Protokolant: stażysta Martyna Dalecka

po rozpoznaniu w dniu 10 czerwca 2014r. w Gdańsku

na rozprawie

sprawy z powództwa M. S.

przeciwko B. (...) Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w G.

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Gdyni

z dnia 3 lutego 2014 r. sygnatura akt I C 417/13

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II. w ten sposób, iż odstępuje od obciążania powódki M. S. kosztami postępowania w sprawie;
2. oddala apelację w pozostałym zakresie;
3. odstępuje od obciążania powódki M. S. kosztami postępowania za instancję odwoławczą;
4. zasądza od Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Gdańsku na rzecz adwokata W. S. (1) kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej powódce z urzędu.

Sygn. akt III Ca 296/14

UZASADNIENIE

Powódka B. S. wniosła o stwierdzenie nieważności umowy zawartej w dniu 16 listopada 2007 r. z (...) Bankiem S.A. z siedzibą w W..

Pozwana B. (...) Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w G. w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz kosztów opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł.

Wyrokiem z dnia 3 lutego 2014 r. Sąd Rejonowy w Gdyni w punkcie I oddalił powództwo, w punkcie II zasądził od powódki M. S. na rzecz pozwanej B. (...) Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w G. kwotę 1.217 zł. tytułem zwrotu kosztów procesu. W punkcie III zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Gdyni na rzecz adwokata W. S. (2) kwotę 1.476 zł. tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, świadczonej z urzędu.

Powyższe orzeczenie wydane zostało w oparciu o następujące ustalenia i rozważania.

B. (...) Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w G. – jako cesjonariusz – wystąpił do Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Północ w W. przeciwko M. S. o zapłatę długu wynikającego z umowy zawartej przez M. S. z cedentem (...) Bankiem S.A. w dniu 16 listopada 2007 r. (sygn. akt I C 2338/12).

W odpowiedzi na pozew M. S. powołała się na okoliczność, że zawierając umowę kredytu znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji wyrażenie woli. Ustalenia stanu faktycznego dokonano na podstawie dokumentów pochodzących od Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Północ w W.. Dokumenty te nie były kwestionowane. Pozostałe dowody i wnioski dowodowe okazały się nieistotne dla rozstrzygnięcia (art. 217 § 3, art. 227 k.p.c.) z uwagi na brak interesu prawnego, o czym szerzej w punkcie 3.

Powództwo podlegało oddaleniu z uwagi na brak po stronie powodowej interesu prawnego w ustaleniu w rozumieniu art. 189 k.p.c. M. S. podniosła zarzut niweczący roszczenie powoda w sprawie o świadczenie (sygn. akt I C 2338/12 Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Północ w W.). Zarzut ten jest identyczny z podstawą faktyczną pozwu przytoczoną w pozwie wniesionym w niniejszej sprawie.

Powództwo o ustalenie w takiej sytuacji należy ocenić jako obarczone brakiem interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. M. S. przysługuje wyłącznie obrona we wszczętym już procesie o świadczenie (por. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 czerwca 2013 r., sygn. I ACa 19/13, wyrok SN z dnia 4 grudnia 1998 r., III CKN 56/98).

Brak interesu prawnego w niniejszej sprawie jest niezależny od tego, czy obrona M. S. w sprawie wytoczonej przez wierzyciela okazała się bądź okaże się skuteczna. O braku interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. przesądza sama możliwość takiej podjęcia obrony, a nie jej merytoryczna skuteczność. Powództwo w niniejszej sprawie byłoby, więc niezasadne nawet wówczas, gdyby wspomnianego zarzutu M. S. nie podniosła w procesie o świadczenie.

Mając powyższe na uwadze powództwo oddalono w całości na mocy art. 189 k.p.c. a contrario.

O kosztach procesu orzeczono w punkcie II. na mocy art. 98 § 1 k.p.c. Na zasądzone od przegrywającej spór powódki zasądzono na rzecz pozwanego kwotę 1.200 zł tytułem opłaty za czynności adwokackie w stawce minimalnej (§ 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie [...]) oraz 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

W punkcie III. wyroku orzeczono o nieuiszczonych kosztach pomocy prawnej świadczonej powódce z urzędu w stawce minimalnej 1.200 zł powiększonej o 23% tytułem podatku od towarów i usług na mocy § 6 pkt 4 w zw. z § 19 pkt 1 w zw. z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie [...].

Apelację od powyższego orzeczenia wywiodła powódka, zaskarżyła je w całości, podnosząc następujące zarzuty:

1. obraży art. 189 k.p.c. wyrażającą się w błędnym uznaniu przez Sąd Rejonowy, iż powódka nie posiada interesu prawnego w ustaleniu nieważności umowy, a w konsekwencji naruszenie przepisu art. 386 § 4 k.p.c. poprzez zaniechanie rozpoznania sprawy, co do jej istoty,

2. naruszenia przepisu art. 102 k.p.c. polegającą na obciążeniu strony przegrywającej kosztami procesu pomimo istnienia szczególnego przypadku uzasadniającego nakładanie tych kosztów na powódkę.

Wskazując na powyższe, skarżąca wniosła o:

1. uchylenie wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, z uwzględnieniem kosztów postępowania za obie instancje
2. w razie niekorzystanego rozstrzygnięcia dla powódki zwolnienie jej z obowiązku zwrotu kosztów postępowania stronie przeciwnej na podstawie art. 102 k.p.c.

W uzasadnieniu skarżąca wskazała, iż interes prawny powódki w niniejszej sprawie wynika z konieczności ustalenia istnienia stosunku prawnego pomiędzy stronami niniejszego postępowania. Na istnienie takiego interesu po stronie powódki wskazuje duże prawdopodobieństwo zawarcia umowy kredytowej z dnia 16 listopada 2007 r. w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli w momencie zawarcia tej umowy. Rozpoznanie tego powództwa w ocenie powódki było wskazane również z uwagi na celowość i ekonomikę procesową. Uznanie przez Sąd braku interesu po stronie powódki spowodowało jednocześnie, że Sąd nie rozpoznał istoty sprawy, stąd zdaniem powódki uzasadnionym jest uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Nadto wskazała powódka, iż rozstrzygnięcie o kosztach postępowania winno w przedmiotowym postępowaniu nastąpić zgodnie z zasadą słuszności – art. 102 k.p.c., Sąd winien odstąpić od obciążenia kosztami postępowania powódki. Miesięczne dochody powódki oscylują w granicach 665 zł., z czego powódka musi wygospodarować odpowiednie kwoty na jedzenie, czynsz i niezbędne w jej stanie zdrowia leki. Kwota zasądzona tytułem kosztów postępowania – 1217 zł. Stanowi kwotę dwumiesięcznych dochodów powódki. Dla skarżącej uiszczenie takiej kwoty jest wręcz niemożliwe. Uiszczenie takiej kwoty mogłoby również źle wpłynąć na powódkę w kontekście jej stanu psychicznego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powódki zasługuje na uwzględnienie jedynie w zakresie, co do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W pierwszej kolejności należało odnieść się do zarzutu naruszenia przepisu art. 189 k.p.c.

Interes prawny w świetle art. 189 k.p.c. rozumieć należy jako obiektywną potrzebę uzyskania wyroku określonej treści, wywołaną rzeczywistym naruszeniem, albo zagrożeniem sfery prawnej podmiotu występującego z powództwem ustalającym. Jak wskazują się w orzecznictwie wydanie wyroku ustalającego ma sens wówczas, gdy powstała sytuacja grożąca naruszeniem prawa (stosunku prawnego) lub powstała wątpliwość co do jego istnienia. Interes prawny oznacza interes odnoszący się do stosunków prawnych, w jakich znajduje się powód, a nawet obie strony (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 1995 r., III CZP 179/94, OSNCP 1995r., z. 5, poz. 76). Brak jest natomiast interesu prawnego w wytoczeniu powództwa, gdy interes ten może być zaspokojony w innym postępowaniu (por. uchwała Sądu Najwyższego- zasada prawna - z dnia 30 grudnia 1968 r., III CZP 03/6, OSNC 1969/5/85, LEX nr 831).

Trafnie wskazał Sąd I instancji, iż powódka nie wykazała istnienia po jej stronie interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy. Wywody apelacji nie zdołały tego stanowiska skutecznie podważyć.

Istnienie interesu prawnego w żądaniu ustalenia prawa lub stosunku prawnego kwestionowane jest w tych sytuacjach, w których występuje (możliwa jest) obok powództwa o ustalenie równocześnie inna forma ochrony praw podmiotowych stanowiących przedmiot ustalenia. Zasada ta odnosi się również do sytuacji, gdy w innej sprawie powstał już spór, co do naruszenia prawa, którego ochrony w formie ustalenia dochodzi powód. Tak więc powództwo o ustalenie, gdy toczy się już sprawa między tymi samymi stronami o świadczenie, podlega oddaleniu ze względu na brak interesu prawnego. Strona ma interes prawny w ustaleniu swego prawa dopóty dopóki nie została pozwana

przez swojego przeciwnika o świadczenie z tym prawem związane. Gdy taka sytuacja nastąpiła stronie przysługuje jedynie obrona we wszczętym procesie o świadczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2000 r., II KKN 750/99, LEX nr 51801; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 listopada 2012 r., I ACa 566/12, LEX nr 12409014; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 czerwca 2013 r., I ACa 19/13, LEX nr 1327626). Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 lutego 1972 r. (I CR 388/71, LEX nr 7066) dopuszczenie w takiej sytuacji odrębnego powództwa o ustalenie skutkowałoby dopuszczeniem dwóch procesów o ten sam przedmiot.

Odnosząc powyższe do przedmiotowej sprawy wskazać należy, iż przeciwko powódce pozwana B. (...) Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w G. wytoczył wcześniej przed Sądem Rejonowym dla Warszawy Pragi-Północ w W. powództwo o świadczenie – o zapłatę (sygn. akt I C 2338/12). Zatem powódka - a pozwana we wspomnianym procesie o zapłatę - może bronić swoich interesów prawnych podnosząc zarzut nieważności umowy kredytowej z dnia 16 listopada 2007 r. i tym samym dowieść, iż skierowane przeciwko niej roszczenie o zapłatę należności wynikających z tej umowy może być bezzasadne. W takiej sytuacji wbrew stanowisku skarżącej, prawidłowe było stanowisko Sądu Rejonowego, co do braku interesu prawnego po stronie powódki w wytoczeniu powództwa o ustalenie.

Wobec powyższego za bezzasadny uznać należało również zarzut nierozpoznania przez Sąd I instancji istoty sprawy. Sąd Rejonowy uznając brak interesu prawnego po stronie powódki prawidłowo oddalił powództwo, nie będąc zobligowany do prowadzenia postępowania dowodowego, ani też rozstrzygnięcia kwestii ważności umowy.

Trafnie natomiast skarżąca zakwestionowała rozstrzygnięcie Sądu I instancji w zakresie kosztów procesu, wskazując, iż mając na uwadze całokształt okoliczności niniejszej sprawy, winien rozstrzygać o kosztach postępowania na zasadzie art. 102 k.p.c.

Zgodnie z art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów lub nie obciążać jej w ogóle kosztami postępowania. Przepis powołanego artykułu ustanawia zasadę słuszności, będącą odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu, jest rozwiązaniem szczególnym, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności. Przepisy postępowania nie precyzują pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, ocenę w tej kwestii pozostawiając Sądowi, który winien dokonać oceny przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności konkretnej sprawy. Do okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek zastosowania dyspozycji omawianego przepisu, według doktryny, zaliczyć można nie tylko te związane z samym przebiegiem postępowania, ale również dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej strony.

W ocenie Sądu Okręgowego niewątpliwym jest, iż sytuacja życiowa powódki oraz jej stan majątkowy uzasadniają rozstrzygnięcie o kosztach postępowania w niniejszej sprawie w oparciu o przepis art. 102 k.p.c. Jak wynika z zeznań i oświadczenia majątkowego złożonego przez powódkę, z uwagi na stan zdrowia, powódka nie może pracować. Powódka utrzymuje się jedynie z renty w kwocie 665 zł., jej stan zdrowia zmusza ją do ponoszenia znacznych wydatków na leki. Nadto zdaniem Sądu Okręgowego odstąpienie od obciążenia kosztami postępowania powódki uzasadnia również rodzaj roszczenia. Wskazać, bowiem należy, iż powódka występując z roszczeniem o ustalenie przekonana była o zasadności tego roszczenia, bowiem w jej ocenie jedynie przesądzenie o nieważności umowy kredytu uchronić ją mogło przed konsekwencjami zawarcia tejże umowy.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy uznał, iż okoliczności niniejszej sprawy uzasadniają odstąpienie od obciążenia powódki kosztami postępowania przed Sądem I instancji i dlatego też w punkcie 1 orzeczenia na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że odstąpił od obciążania powódki kosztami postępowania w sprawie.

W pozostałym zakresie Sąd uznał apelację za bezzasadną, wobec czego na mocy art. 385 k.p.c. w punkcie 2 orzeczenia oddalił apelację powódki w pozostałym zakresie.

O kosztach postępowania Sąd orzekł w punkcie 3 na podstawie art. 102 k.p.c. zgodnie z zasadą słuszności odstąpił od obciążenia powódki kosztami zastępstwa procesowego pozwanej. W ocenie Sądu rozstrzygnięcie zgodnie z zasadą

słuszności spowodowane jest istnieniem szczególnie uzasadnionego przypadku, w szczególności sytuacja życiowa powódki, jej stan zdrowia oraz stan majątkowy uzasadniają odstąpienie od obciążenia ją kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej, a nadto rodzaj dochodzonego roszczenia oraz zachowanie powódki w czasie postępowania.

W punkcie 4 Sąd orzekł na mocy art. 122 § 1 k.p.c. w zw. z § 19 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (DZ. U. z 2002 r. Nr 163, poz. 1348) o wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu powódki.

Wysokość tego wynagrodzenia określono w oparciu § 2 w zw. z § 3 ust. 1 w zw. z § 6 pkt. 4, w zw. z § 13 ust. 1 pkt. 1 ww. Rozporządzenia. W myśl § 2 ust. 3 wynagrodzenie podwyższono o stawkę podatku od towarów i usług przewidzianą dla tego rodzaju czynności w przepisach o podatku od towarów i usług.